

CZU 316.6:37.091

<https://doi.org/10.52507/2345-1106.2024-2.40>

ABORDĂRI ÎN ASPECTE PSIHOLOGICE ȘI SOCIALE ALE ADAPTĂRII PROFESIONALE

GORAȘ Mariana,

doctorandă,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

E-mail: mariana.goras@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0001-2450-7936>

REZUMAT

În acest articol analizăm unele abordări ale adaptării profesionale în diverse aspecte, menționând aspecte psihologice și sociale, precum și condiții psihopedagogice care au rol esențial în procesul de adaptare a cadrelor didactice debutante în mediul școlar pentru asigurarea unui proces educațional de calitate. Provocările globale de modernizare a sistemului de învățământ și racordarea la abordările contemporane existente în plan mondial ne impun cerințe pentru dezvoltarea acestuia în corespundere cu prioritățile strategice a statului din Republica Moldova. În context, se intensifică necesitatea de adaptare și dezvoltare profesională a cadrelor didactice, cu accent pe tinerii specialiști care sunt la debutul carierei didactice. Debutanții trec printr-o formă inedită de adaptare în aspect social care reflectă legătura și condiționarea reciprocă între mediul social și mediul intern al organismul uman, prin prisma proceselor de socializare care se desfășoară pentru a face față adaptării. Noile condiții din sistemul educațional și din viața de toate zilele posedă un caracter mereu schimbător la viziuni contemporane, astfel, cadrele didactice debutante în procesul adaptării, necesită o menținere a echilibrului psihologic și o continuă dezvoltare profesională pentru a se realiza în activitatea pedagogică. Sistemul educațional din Republica Moldova oferă atenție sporită pilonilor: motivație, starea de bine, sprijinul profesional al tinerilor specialiști pe tot parcursul carierei, implementarea programelor de dezvoltare profesională pentru îmbunătățirea nivelului de competență al cadrelor didactice etc. Susținem ideea că, asigurarea calității educației se realizează nu doar cu aportul statului, dar și a întregii societăți prin: crearea condițiilor optime pentru optimizarea adaptării în mediul școlar, modernizarea instituțiilor de învățământ, asigurarea și îmbunătățirea nivelului de competență al cadre didactice, organizarea mentoratului în vederea asigurării contextului funcțional pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice debutante.

Cuvinte-cheie: adaptare profesională; cadre didactice debutante; aspecte psihologice; aspecte sociale; dezvoltare profesională; formare profesională; integrare profesională.

APPROACHES IN PSYCHOLOGICAL ASPECTS AND SOCIAL ASPECTS OFF PROFESSIONAL ADAPTATION

GORAŞ Mariana,

PhD student,

"Ion Creangă" State Pedagogical University

Email: mariana.goras@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0001-2450-7936>

SUMMARY

In this article, we analyze some approaches to professional adaptation in various aspects, mentioning psychological and social aspects, as well as psycho-pedagogical conditions that have an essential role in the adaptation process of beginning teachers in the school environment to ensure the quality educational process. The global challenges of modernizing the education system and the connection to contemporary approaches existing worldwide impose requirements for its development in accordance with the strategic priorities of the state of the Republic of Moldova. In this context, the need for adaptation and professional development of teaching staff intensifies, with an emphasis on young specialists who are at the beginning of their teaching career. Beginners go through a novel form of social adaptation that reflects the connection and mutual conditioning between the social environment and the internal environment of the human organism, through the lens of the socialization processes that are carried out to cope with the adaptation. The new conditions in the educational system and in everyday life have an ever-changing character in contemporary visions, thus, novice teaching staff in the process of adaptation, require a maintenance of psychological balance and continuous professional development in order to achieve in the pedagogical activity. The educational system in the Republic of Moldova pays more attention to the pillars: motivation, well-being, professional support of young specialists throughout their careers, the implementation of professional development programs to improve the level of competence of teaching staff, etc. We support the idea that ensuring the quality of education is achieved not only with the contribution of the state, but also of the whole society by: creating optimal conditions for optimizing adaptation in the school environment, modernizing educational institutions, ensuring and improving the level of competence of teaching staff, organizing mentoring in in order to ensure the functional context for the professional development of beginning teaching staff.

Key words: professional adaptation; beginning teaching staff; psychological aspects; social aspects; professional development; professional training; professional integration.

Introducere. Preocupările pentru modernizarea sistemului de învățământ și racordarea la abordările contemporane existente în plan mondial și funcționale în unele țări, spre exemplu Finlanda, Olanda, România ș.a., au luat amploare în **perioada ultimilor ani și tot mai mult se axează pe dezvoltarea educației. Astfel, în contextul provocărilor globale,** sistemul educațional în plan național, în procesul dezvoltării pune în aplicare politici naționale la toate nivelurile de învățământ general, orientând dimensiunile educației spre întărirea pilonilor ce țin de: asigurarea modernizării continue, ridicarea nivelului calității în educație, formarea profesională continuă a cadrelor didactice în domeniile necesare, etc., care în ansamblu, toate au la bază **tentative de o schimbare continuă și transformare cu efecte evidente asupra cadrelor didactice. Reieșind din** ideile expuse, sporește necesitatea dezvoltării sistemului de valori pedagogice, cresc cerințele și condițiile psihopedagogice pentru justificarea experienței pedagogice de succes și promovarea la scară națională a bunelor practici în educația tinerei generații de elevi, se amplifică nevoia de atragere a tinerilor specialiști în sistemul educațional, devin mai pronunțate necesitățile de adaptare, afirmare și integrare socioprofesională a cadrelor didactice debutante, etc. Provocările și tendințele moderne abordate în contextul dezvoltării sistemului educațional intensifică necesitatea de adaptare și dezvoltare profesională în rândul cadrelor didactice, cu accent pe adaptarea tinerilor specialiști care sunt la debutul carierei didactice și sunt implicați într-o

formă inedită de adaptare în aspect social care reflectă legătura și condiționarea reciprocă între mediul social mediul intern prin prisma proceselor de socializare, care se desfășoară în interiorul organismului uman pentru a face față adaptării. Or, adaptarea socială a cadrelor didactice debutante ne orientează spre a înțelege, pe cât reușește tânărul specialist cu studii superioare să răspundă cerințelor psihopedagogice cu privire la comportamentul și responsabilitatea profesională, la acumularea noilor abilități necesare integrării socioprofesionale, la asigurarea culturii organizaționale. Un alt indicator al adaptării, argumentat în lucrările cercetătorilor interesați de dimensiunile psihologice, este evidențiat în aspect psihologic care urmărește manifestarea comportamentului individului la condițiile sau situațiile create în mediul în care trăiește, activează și reacția echilibrată a acestuia în relația dintre organism și mediu. Este de menționat că, adaptarea cadrelor didactice debutante în mediul școlar oferă o oportunitate tinerilor specialiști să dobândească competențe profesionale practice în timp rezonabil, are impact important asupra dezvoltării și consolidării potențialului uman pedagogic, așteptărilor individuale cu privire la dezvoltarea carierei pedagogice în viitor și contribuie la integrarea profesională în mediul educațional, astfel, formând devotamentul față de cultura organizațională a sistemului de învățământ. Din literatura de specialitate, este cunoscut faptul că psihicul progresează datorită rezultatelor unui proces de adaptare multiformă, odată cu creșterea gradului de complexitate a relațiilor sociale, în

același timp, cunoașterea și înțelegerea aprofundată a acestui proces asigură coordonarea, eficientizarea și accelerarea lui, fapt ce se explică și prin laturile psihologice umane.

Având în vedere cele menționate, cu certitudine putem conchide că adaptarea la noile condiții atât în sistemul educațional, cât și în viața de toate zilele, având caracter mereu schimbător la viziuni contemporane, necesită o menținere a echilibrului psihologic și o continuă dezvoltare profesională a cadrelor didactice debutante pentru realizare în activitatea pedagogică. În același sens, remarcăm faptul că la începutul debutului profesional, cadrele didactice au nevoie de dezvoltarea tuturor dimensiunilor de personalitate: intelectuală, morală, tehnologică etc., iar acestea fiind conturate într-o anumită configurație relațională și de comunicare, oferă șanse egale din perspectiva integrării profesionale. Pentru asigurarea dezvoltării personalității cadrelor didactice și în vederea valorificării potențialului uman pedagogic în corespundere cu prioritățile strategice a statului din Republica Moldova, sporește necesitatea de înregistrare a progreselor în context formativ în toate aspectele educației. Astfel, scopul strategic în domeniul educației este oferirea de oportunități pentru toți oamenii de a-și dezvolta deprinderi, cunoștințe, abilități și competențele necesare pentru a-și valorifica cât mai bine potențialul atât în viața profesională, cât și în cea personală. În acest context, legislația în vigoare în domeniile educației prevede un șir de acțiuni strategice în sensul asigurării unor schimbări pe dimensiunea dezvoltării profesionale, inclusiv, achiziționarea de competențe în corespundere cu nevoile individuale ale cadrelor didactice debutante, stipulate Codul educației al Republicii Moldova, nr. 152 din 17 iulie 2014 [4] ce reprezintă documentul național de bază care reglementează procesul de dezvoltare a sistemului educațional. În documente de politici publice, reprezentate prin **Strategia de dezvoltare Educația 2030 și Programul de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025** [13], aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 114 din 7 martie 2023 sunt prevăzute acțiuni consolidate, de nivel intersectorial și național care sunt menite să contribuie la asigurarea sistemului educațional cu personal didactic și managerial calificat, competent și motivat. Un alt document dezvoltat recent de către Ministerul Educației și Cercetării este *Regulamentul cu privire la activitatea de mentorat* [12], aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 608 din 4 septembrie 2024, care stabilește aspectele cu privire la activitatea de mentorat în cadrul instituțiilor de învățământ general și este orientat spre dezvoltarea continuă a competențelor profesionale și personale ale cadrelor didactice și manageriale și ale viitoarelor cadre didactice, pentru asigurarea stării de bine și a progresului elevilor la învățare. Așadar, în plan teoretic, prin prisma actelor normative și legislative, în sistemul educațional din Republica Moldova, accentul și atenția sporită sunt axate pe mai mulți piloni importanți: motivație, starea de bine, sprijinul profesional al tinerilor specialiști pe tot parcursul carierei, formarea și certificarea mentorilor și implementarea programelor de

mentorat pentru integrarea și dezvoltarea profesională a cadrelor didactice debutante.

În ordinea ideilor expuse sunt întreprinse diverse acțiuni, ce reflectă importanța și prețuirea resurselor umane, care reprezintă forța motrice și garantul reformei educaționale, promovării inovațiilor pedagogice și asigurării calității educației. În esență, prin acest demers, facem chemare să se intervină în conținutul programelor de studii vizând domeniul de formare profesională a cadrelor didactice debutante, optând pentru trecerea de la achiziționarea cunoștințelor teoretice la dezvoltarea competențelor practice, formarea abilităților de a lua decizii, de a iniția un traseu personal de adaptare și dezvoltare profesională continuă. În același timp, să fie dezvoltată o rețea de mentorii identificați din rândul cadrelor didactice cu experiență în domeniu care să asigure continuitate între formarea profesională inițială, formarea profesională continuă și practica educațională, totodată, să disemineze bunele practici acumulate în sistemul educațional și să faciliteze adaptarea și integrarea profesională a cadrelor didactice debutante în mediul socioprofesional.

Materiale și metode. În Republica Moldova conceptul de adaptare profesională a fost abordat din diverse aspecte ale teoriei și practicii managementului resurselor umane din învățământ, avansând cercetări cu caracter relevant domeniului de referință. În rândul cercetătorilor care au adus aportul său în abordarea conceptului de adaptare în anumite domenii menționăm: L. Grișanov, V. Țurcan s-au axat pe probleme sociale de adaptare a studenților din primii ani (anul 1990 [18]); N. Bucun, S. Mustață, V. Guțu și Gh. Rudic confirmă prin rezultatele cercetărilor efectuate că, problema adaptării a fost studiată mai detaliat în biologie și medicină doar în situații limită și mai puțin în pedagogie, în procesul instructiv-educativ (anul 1997 [3]); M. Pleșca a cercetat mecanismele psihologice de bază ce influențează adaptarea studenților în activitatea de învățare (anul 2002 [8]); E. Țarnă a cercetat problemele și impactul lor asupra procesului de adaptare în rândul studenților din mediul universitar (anul 2013 [14]); S. Rusnac și V. Verdeș au identificat în cadrul cercetării, particularitățile adaptării social-psihologice în perioada crizei vârstei adulte (anul 2015 [11]); E. Puzur a stabilit în baza rezultatelor cercetării, interacțiunea dintre particularitățile de personalitate ale studenților anului I din instituțiile de învățământ superior și procesul de adaptare psihosocială al acestora (anul 2016 [10]); În plan socioprofesional, explicație clară asupra procesului adaptării ne oferă autoarele M. Cojocaru-Boroșan, E. Țarnă, L. Sadovei [5, p.9], prin viziunea expusă *adaptarea profesională, prin care se subînțelege adaptarea la caracterul, condițiile și organizarea procesului de muncă, iar, pe de altă parte, adaptarea sociopsihologică, ceea ce semnifică procesul de adaptare a personalității la grupul social nou format, alegerea noului mod de comunicare și comportament*. În aspect social, conform opiniei cercetătoarei E. Țarnă [14, p.17], *adaptarea este concepută ca una dintre proprietățile principale ale organismului care contribuie la modificarea adecvată a funcțiilor corespunzătoare schimbărilor ce intervin din mediul social*. Din opinia expusă ne permitem să constatăm că, pentru a face față

schimbărilor și provocărilor rapide care au loc în mediul profesional, se impune abordarea conceptului de *formare continuă ca perspectivă în optimizarea procesului de adaptare a cadrelor didactice debutante* dintr-o accepțiune modernă și amplă, cu rolul de a pune la dispoziția fiecărui specialist resursele necesare, pentru a putea descoperi și îmbogăți propriul potențial creativ de dezvoltare profesională continuă și de a percepe cariera didactică ca o alegere atractivă.

Autorii citați au adus o contribuție importantă în studiul factorilor, indicatorilor și condițiilor care influențează procesul de adaptare și impactul adaptării asupra indivizilor în mediul educațional au avut-o cercetătorii din diverse țări, care au enumerat și argumentat teorii, concepte, modele prin rezultatele modificărilor din studiile efectuate.

În România problematica adaptării în mediul educațional la diverse niveluri a devenit o preocupare a mai multor cercetători, în mod special cu accent pe dezvoltarea impactului cu amprentă pozitivă în calitatea vieții tinerilor pe parcursul întregii vieți și în termen lung. O contribuție semnificativă în domeniul adaptării tinerilor în mediul academic au adus cercetătorii: M. Zlate și E. Avram au cercetat corelația dintre perspective profesionale în raport cu gradul de adaptare în mediul academic (anul 2004 [15]); M. Zlate și V. Negovan au continuat cercetările asupra problemelor fundamentale ale psihologiei și științelor educative; au propus strategiile de adaptare în mediul universitar (anul 2006 [16]).

În Federația Rusă mai multe tipuri de probleme legate de personalitate manifestate în diverse aspecte în procesul adaptării au fost examinate de cercetători. Printre autorii care s-au aprofundat în psihologia adaptării personalității sunt: Rean A.A., Cudașev A. R., Baranov A.A. (anul 2006 [19]), mai târziu Rean A.A.. a continuat cercetările sale în domeniul psihologiei adaptării personalității în aspectele ce țin de comportamente și socializare (anul 2007 [20]).

În lucrările sale privind importanța adaptării pentru organisme vii, cercetătorul P. Popescu-Neveanu vine cu precizări și anume „*adaptabilitatea* este capacitatea organismelor vii de a realiza reacții de răspuns care să le mărească șansele de supraviețuire în condițiile schimbătoare ale mediului. Este dezvoltată maxim la om, care nu numai că se conformează cerințelor mediului, ci

le și modifică, transformându-le în concordanță cu necesitățile sale” [9, p.24]. Așadar, din punct de vedere al adaptării este extrem de importantă atât formarea conștiinței profesionale de valoare ridicată, cât și dezvoltarea flexibilității la schimbările intervenite în mediul profesional. Spre exemplu, învățarea permanentă atenuază diferențele în formarea profesională, prelungește durata participării la viața activă, optimizează adaptarea la schimbare și crește randamentul profesional, iar viața activă favorizează menținerea sănătății.

În esența termenului de *adaptare*, interacțiunea dintre organism și mediu este explicată, atât din punct de vedere psihologic „proces prin care individul ajunge la o relație echilibrată cu mediul în care trăiește”, cât și din punct de vedere biologic „proprietate a organismelor vii datorită căreia o serie de caracteristici anatomice și fiziologice ale acestora se pot modifica în funcție de particularitățile sau de transformările mediului înconjurător” [6, p.21]. O altă explicație a noțiunii de *adaptare*, se referă la totalitatea modificărilor conduitelor care vizează asigurarea echilibrului relațiilor între organism și mediile lui de viață și, în același timp, al mecanismelor și proceselor care susțin acest fenomen [1].

Prin urmare, deducem că, prin adaptare, individul interacționează cu mediul și își formează comportamente ca răspuns la relaționarea cu cerințele mediului, totodată, adaptarea profesională a cadrelor didactice debutante depinde de dezvoltarea aptitudinilor comunicative, organizatorice și de evaluare a situațiilor specifice mediului educațional, iar specificitatea situațiilor consistă în măsura în care caracteristicile personale stabile se generalizează și se adaptează la dinamica contextului existent.

Abordarea conceptului de adaptare a fost completată și corelată din diverse aspecte și puncte de vedere: psihologic, sociologic, pedagogic, biologic, fiziologic, medical, etc. Toate tipurile de abordări completându-se reciproc au contribuit la elucidarea substanțială a domeniului vizat, oferind consistență în esența noțiunii și a procesului de adaptare.

Pe parcursul documentării literaturii de specialitate și analizei abordărilor cercetătorilor din diverse domenii și surse variate cu referire la conceptul de adaptare, am elaborat o sinteză ce vizează accepțiuni ale adaptării din unele aspecte pe care le propunem în continuare.

Tabelul 1. Accepțiuni psihologice ale noțiunii de adaptare

Autorul/ sursa	Esența adaptării în accepțiune psihologică
Jean Piaget, p.95	<i>Adaptare</i> – există adaptare atunci când organismul se transformă în funcție de mediu, iar această variație are ca efect un echilibru al schimbărilor între mediu și el, favorabil conservării sale.
Eugenia Dima, Doina Cobet ș.a., DEXI, Editura ARC, 2007, p.21.	<i>Adaptare</i> – proces prin care individul ajunge la o relație echilibrată cu mediul în care trăiește.

Șchiopu U. Dicționar de psihologie. București: Editura Babel, 1997.	<i>Adaptare</i> – concept care vizează reacția, conduita, ce pune organismul și activitatea psihică ce îl caracterizează social în repliere suplă la condițiile variabile și numeroase ale mediului în care acesta trăiește, capacitatea psihicului de a se modifica în raport cu schimbările intervenite în condițiile sale de viață, devenind apt de a îndeplini funcțiile și obiectivele sale.
Larousse. Marele dicționar al psihologiei. București: Editura Trei, 2006, 1360 p.	<i>Adaptare</i> – ansamblu al modificărilor conduitei care vizează asigurarea echilibrului relațiilor între organism și mediile lui de viață și, în același timp, al mecanismelor și proceselor care susțin acest fenomen.
Doron R., Parot F. Dicționar de psihologie. București: Humanitas, 2007.	<i>Adaptare</i> – proces dinamic de schimbare, dezvoltat în mod voluntar sau involuntar, în scopul replasării organismului într-o poziție mai avantajoasă față de mediul înconjurător și presupunând capacitatea de a învăța. Comportamentul este medierea cea mai des folosită pentru plasarea organismului într-o situație mai puțin amenințătoare, pentru satisfacerea trebuințelor sale, pentru asigurarea atât a propriei supraviețuiri, cât și a speciei sale. Un obstacol obligă la o mobilizare a organismului care încearcă prin comportament să-și mențină echilibrul anterior sau să ajusteze și să creeze un nou echilibru compatibil cu supraviețuirea sa. Căutarea acestui echilibru este o necesitate psihologică. Adaptarea se manifestă la toate nivelurile structural-funcționale din a căror dinamică se constituie condiția umană.

Tabelul 2. Accepțiuni sociale ale noțiunii de adaptare

Autorul/ sursa	Esența adaptării în accepțiune socială
Bogdan-Tucicov A. Chelcea S., Golu M. et al. Dicționar de psihologie socială. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.	<i>Adaptarea socială</i> este definită ca fiind un „produs al acumulării și condensării în timp a interacțiunii interpersonale, caracterizat printr-o serie de transformări și ajustări mutuale ale trăsăturilor de personalitate și conduitei indivizilor participanți la interacțiune”.
Березин Ф.Б. Психология и психофизиология адаптации человека. Ленинград: Наука, 1988.	<i>Adaptare socială</i> – proces de asimilare de către personalitate a relațiilor sociale existente, a normelor, a etaloanelor, a tradițiilor existente în societatea în care trăiește și activează, descrie mecanismele prin care un individ se recunoaște apt de a aparține unui grup.
Klein R.M. Dictionary of Sport Science. Schorndorf: Edit. E. Beyer, Karl Hofmann Verlag, 1987.	<i>Adaptare socială</i> – o formă de activitate socială care constă din stăpânirea ambianței. Ea urmărește realizarea unui echilibru între capacitățile, aspirațiile, obiectivele și dorințele individului cu cerințele și solicitările ambianței sociale și a mijloacelor oferite de ea pentru satisfacerea acestor aspirații.
Cavell T.A. Social adjustment, social performance, and social skills: A tri-component model of social competence. In: Journal of Clinical Child Psychology, 1990, No 19 (2), p. 111-122.	<i>Adaptare socială</i> – măsura în care persoana este capabilă să atingă scopuri personale, incluzând acceptarea din partea egalilor și starea de bine emoțională adecvat nivelului său de dezvoltare. Autorul subordonează adaptarea socială ca un element particular, conceptului de competență socială, ce include și deprinderile necesare producerii răspunsurilor adecvate contextului social și performanța sau calitatea acestor răspunsuri.
Рван А. А., Психология изучения личности. Учебное пособие. СПб: Издательство Михайлова В.А., 1999. 288 с.	<i>Adaptare</i> – adevărata adaptare este întotdeauna un proces activ: dacă se schimbă în mod activ mediul social, se schimbă activ și individul. Din esența afirmației expuse, deducem legătura importantă din viziunea autorului și anume că, scoate în evidență și pune accent pe legătura și condiționarea reciprocă între mediul extern, în cazul dat social și procesele de socializare și mediul intern, precum și procesele ce se desfășoară în interiorul individului pentru a face față adaptării la condițiile mediului social.

Tabelul 3. Accepțiuni fiziologice ale noțiunii de adaptare

Autorul/ sursa	Esența adaptării în accepțiune fiziologică
A. Ardeleanu, D. Dorneanu și Larousse, MDP, București, Editura trei, 2006, p. 24.	<i>Adaptare</i> – ansamblu al fenomenelor senzoriale și comportamentale care se traduc prin realizarea unui nou echilibru de funcționare în urma unei perturbări.
A. Timuș, V. Anestiadi ș.a., EMP, Chișinău: Redacția principală a Enciclopediei, 1984, p. 10.	<i>Adaptare</i> – reprezintă o totalitate de reacții fiziologice, care asigură homeostaza (menținerea mediului intern constant).
A. Timuș, V. Anestiadi ș.a., EMP, Chișinău: Redacția principală a Enciclopediei, 1984, p. 10.	<i>Adaptare</i> – capacitatea organismelor vii de a se acomoda la schimbarea condițiilor de existență. În plan evolutiv <i>adaptarea</i> , care prevede perfecționarea corpului, proceselor fiziologice și reacțiilor de răspuns la agenții externi, a avut un rol important în lupta organismelor pentru existență în cele mai diverse condiții ale mediului înconjurător. Au un caracter adaptiv de protecție a organismului astfel de reacții generale ale organismului, cum sunt <i>inflamația, regenerarea, apărarea imună, compensarea funcțională, inhibiția sistemului nervos, stresul</i> ș.a.
Медведев В.И. <i>О проблеме адаптации. Компоненты адаптационного процесса.</i> Ленинград: Наука, 1984.	<i>Adaptare</i> – un răspuns sistemic intenționat al individului, oferindu-i posibilitatea de a realiza activități sociale și de viață sub influența unor factori, a căror intensitate și amplitudine duce la dezechilibru homeostatic.
Coașan A., Vasilescu A. <i>Adaptarea școlară.</i> București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.	<i>Adaptarea</i> - una dintre proprietățile fundamentale ale organismului de a-și modifica adecvat funcțiile și structurile corespunzătoare schimbărilor cantitative și calitative ale mediului înconjurător.

Sursa: elaborat de autor în baza informațiilor cercetate și prelucrate din diverse resurse

Conținutul în esență adaptării în accepțiuni psihologice, sociale și fiziologice reflectate în tabelul de mai sus, ne permite să deducem că adaptarea este strâns legată de proprietățile organismului uman, caracteristicile și trăsăturile individuale ale personalității umane, precum și de factorii care influențează adaptarea în diverse medii, conform nevoilor individului. Totodată, argumentele explicative ale cercetătorilor ne servesc un bun reper, atunci când se analizează aspectele teoretice, în mod special, cele referitoare la personalitate și adaptarea în mediu sau la factorii implicați în facilitarea adaptării. Există cu mult mai multe explicații în esența adaptării, prin care adaptarea poate fi înțeleasă restrictiv, în funcție de trăsăturile personalității și de mediul social în care interacționează. Pentru a realiza această performanță, personalitatea trebuie să dețină două tipuri de informații despre mediul său: cu referire la receptarea și clasificarea segmentelor mediului și cu privire la modul de transformare al mediului într-un mediu mai folositor, mai util și mai prietenos.

Personalitatea indivizilor nu se constituie printr-un simplu efect de amprentă a relațiilor sociale; influențele externe se răsfrâng prin intermediul condițiilor interne. Dinamica personalității este propulsată de tendințe, iar în funcție de diversitatea combinatorică a acestora, obiectivul comun este orientat spre adaptarea profesională de succes. Din această perspectivă, în dezvoltarea personalității cadrelor didactice debutante este necesar să se țină cont și de influența factorilor

afectivi asupra comportamentului, fiind extrem de importanți în procesul de adaptare profesională. În acest context, există necesitatea monitorizării procesului de adaptare, prin interacțiune directă și permanentă cu debutanții, manifestând cultură organizațională la nivelul managementului și abordărilor în mediul educațional. Prin intermediul unui management de calitate, manifestat în cadrul instituției de învățământ, poate fi influențat comportamentul cadrelor didactice la debutul profesional, contribuind astfel la valorificarea eficientă a potențialului individual și a profilului angajatului în vederea realizării finalităților educaționale, socioculturale și profesionale.

Profesorul Mielu Zlate în una dintre lucrările sale [17] consideră că pentru dezvoltarea personală și planificarea individuală a carierei, este necesar a planifica un algoritm în care propune cinci pași:

- **autoevaluarea** – strângerea de informații despre propria persoană prin Analiza SWOT, aplicarea de chestionare sau utilizarea unor liste de verificare;
- **explorarea oportunităților** – strângerea de informații din interiorul și exteriorul organizației, legate de propria carieră;
- **luarea deciziilor și stabilirea scopurilor** – pe termen scurt sau lung;
- **planificarea** – stabilirea căilor și mijloacelor de realizare a scopurilor propuse cât și identificarea acțiunilor de întreprins în vederea atingerii acestora;
- **urmărirea realizării scopurilor** – contabilizarea

succeselor și eșecurilor în funcție de obiectivele propuse.

În deplin acord cu necesitatea planificării algoritmului propus, părerea noastră se axează pe ideea că, o planificare a procesului de dezvoltare personală a cadrelor didactice debutante va oferi motivație pentru organizarea activităților, cu stabilirea clară a obiectivelor, pașilor de întreprins, dar și a finalităților educaționale în acest proces. Prin urmare, va spori tendința în asigurarea corelației dintre abilitățile personale - nevoile debutantului angajat în exercitarea profesiei și necesitățile/ oportunitățile oferite de societate în domeniul educațional.

În contextul mai multor explicații ale cercetătorilor, prin deducerea noastră că adaptarea este strâns legată de tipurile de personalitate, proprietățile și calitățile organismului uman, caracteristicile și trăsăturile individuale ale personalității umane și de factorii care influențează adaptarea în diverse medii, bazați pe nevoile individului, am considerat necesar aplicarea unui instrument de analiză a problemei ce ține de adaptarea cadrelor didactice debutante în mediul școlar.

Pentru a avea o imagine de ansamblu asupra profilului cadrului didactic la debutul carierei didactice, am valorificat metodele următoare:

1) *metoda analitică* pentru examinarea surselor bibliografice și scoaterea în evidență a reperelor teoretice și metodologice care sunt orientate spre optimizarea

adaptării cadrelor didactice debutante la procesul educațional modernizat, la condițiile actuale și la mediul școlar în care studiază o generație de elevi cu viziuni contemporane și pe alocuri, cu rezerve în esență;

2) *metoda cantitativă* utilizată pentru conturarea imaginii reale cu privire la nivelul de adaptare al cadrelor didactice la începutul debutului profesional - analiza SWOT, metodă cunoscută în domeniile pedagogiei și ușor aplicabilă în rândul cadrelor didactice. Prin aplicarea metodelor menționate, putem determina profilul cadrului didactic debutant în interacțiune cu două categorii de factori care, de asemenea, influențează adaptarea în mediul școlar:

- factorii interni (puncte tari și puncte slabe)
- factori externi (oportunități și amenințări).

Rezultate și discuții. În cadrul cercetărilor efectuate și în vederea determinării profilului cadrului didactic debutant la analiza SWOT au participat 97 de cadre didactice debutante din instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal din Republica Moldova. Toți profesorii au absolvit facultatea *Științe ale Educației*, își exercită funcția didactică în unul din primii trei ani de activitate, îndată după absolvire, și predau diverse discipline școlare. Din rezultatele obținute și reflectate în tabelul ce urmează, putem scoate în evidență nevoile de formare și dezvoltare a personalității debutantului în aspect profesional.

Tabelul 4. Profilul cadrului didactic în perioada de adaptare în mediul școlar

Analiza SWOT cu privire la adaptarea în mediul școlar a cadrului didactic debutant	
PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
Dragostea pentru profesia de pedagog	Lipsa experienței pedagogice
	Lipsa curajului de a solicita ajutor profesional
Vreau să lucrez în școală	Lipsa obiectivelor personale pentru creșterea profesională, a autocunoașterii
Manifest plăcere de a lucra cu elevii	Lipsa motivației financiare
Sunt sociabil	Capacități scăzute de autocunoaștere
Posed răbdare suficientă în activitatea cu copiii	Stilul democratic de abordare, neînțeles de toți elevii
Sunt calm și echilibrat	Competențe scăzute în eficientizarea demersului didactic
Posed pregătire profesională recentă	Dificultăți întâmpinate la proiectarea didactică
Îmi reușește să colaborez, să cooperez	Abilități scăzute de manifestare autoritară în fața elevilor
Am capacități de comunicare	Abordarea superficială a unor amenințări care pot diminua procesul de adaptare în mediul școlar
Ași putea organiza lucrul în echipă, m-ași implica de rând cu elevii	Idei și resurse insuficiente în diversificarea lecțiilor
	Stare stresată la solicitări noi, la schimbări
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Descentralizare și gestionare financiară autonomă	Persistență birocratică a procesului de raportare (chestiuni de rutină permanentă)
Dotarea cabinetelor școlare și a laboratoarelor pentru activități practice	Instabilitate și transformări sociale permanente
Cunoașterea celor mai recente noutăți din domeniile educației	Scăderea atractivității profesiei de pedagog
Existența mentorilor pentru ghidarea în cariera didactică	Diversificarea viziunilor teoretice ale experților educaționali și neconcordanța cu aspectele practice (experiența practică)
Utilizarea TIC și implementarea sistemului educațional informațional	Impedimente create din partea unor manageri școlari pentru avansarea în cariera didactică (promovarea oportunităților doar în rândul cadrelor didactice cu grad didactic, manifestarea invidiei profesionale pentru tinerii care aspiră la grad didactic, susținerea

	insuficientă a debutanților în formarea profesională, economisirea bugetului și lipsa oportunităților de dezvoltare profesională, etc.)
Posibilități de formare și dezvoltare profesională	Posibilități reduse de avansare în domeniu
Atragerea proiectelor educaționale	Număr de elevi în descreștere, în mod special, în mediul rural
Tendențe reale de extindere a specializărilor și ocupare a unor posturi noi	Competiție școlară scăzută între instituțiile de învățământ
Ofertă diversificată de organizare a odihnei active	Interes scăzut de participare al părinților în viața școlară (lipsă de timp, migrația peste hotare la muncă, etc.)
	Interes scăzut al elevilor față de învățatură
	Nivel scăzut de salarizare

În ideea determinării profilului cadrului didactic debutant în baza rezultatelor obținute prin analiza SWOT am elaborat o sinteză a nevoilor de formare și dezvoltare a personalității debutantului în aspect profesional, astfel, având claritate privind punctul de pornire, fiind necesar și important în elaborarea unui Plan individual de dezvoltare profesională. În context, elaborarea și punerea în aplicare a unui Plan individual de dezvoltare profesională reprezintă modalitatea de organizare și de stabilire a priorităților privind experiențele de învățare și de dezvoltare. Un astfel de plan include, în mod obligatoriu, proiectarea acțiunilor necesare pentru realizare, și urmărește creșterea nivelului profesional al cadrului didactic. Pentru facilitarea dezvoltării cunoștințelor, abilităților și competențelor cadrelor didactice debutante, planul individual de dezvoltare profesională poate fi racordat la un Program de optimizare a adaptării, astfel, va fi asigurată asistența și ajutorul necesar debutanților la începutul carierei didactice în cele mai prioritare direcții care persistă în perioada de adaptare la mediul școlar:

- să-și îmbunătățească performanța de lucru;
- să dobândească competențe pentru a avansa în carieră;
- să se pregătească pentru o altă slujbă, poziție sau pentru preluarea unor responsabilități mai mari.

La proiectarea Planului individual de dezvoltare profesională, se va ține cont de următoarele elemente importante [7, p.82]:

- stabilirea obiectivelor;
- cunoașterea legislației privind formarea continuă;
- cunoașterea instituțiilor care oferă programe de formare continuă;
- identificarea propriilor nevoi de formare profesională.

În viziunea autoarei V. Andrișchi [2, p.36] pentru armonizarea obiectivelor individuale ale angajaților legate de carieră și a obiectivelor organizaționale, se va realiza *managementul carierei didactice*, prin asigurarea asistenței coerente, planificării și dezvoltării strategiilor individuale legate de carieră. În acest sens, cadrele didactice debutante pot fi orientate să-și proiecteze *propriul traseu de dezvoltare profesională* și reflectarea acestuia în *planul individual de dezvoltare profesională*, în care se vor preciza obiectivele și modalitățile de realizare a acestora în mediul respectiv. În consecință, aceasta presupune o interacțiune între aptitudinile și aspirațiile profesorului debutant în raport atât cu planul de autorealizare, cât și cu oportunitățile oferite de mediul profesional.

În opinia noastră, un Plan individual de dezvoltare profesională bine proiectat și implementat paralel cu Programul de optimizare a adaptării, sub o ghidare eficientă și profesionistă de către mentor în realizarea activităților planificate, vor facilita adaptarea cadrului didactic debutant în mediul școlar, precum și îl vor susține și asigura de o evoluție în cariera didactică, or, mentorul și debutantul, concomitent realizează și participarea în procesul de evaluare a competențelor profesionale pentru dezvoltarea profesională și întărirea poziției tânărului specialist în mediul școlar

Concluzii. În rândul tinerilor specialiști procesul de adaptare a devenit parte importantă și prioritară a sistemului educațional. În condițiile reformelor care decurg în educație, dar și a unor schimbări rapide, crește preocuparea pentru adaptarea profesională, deoarece în contextul unor relații sociopsihologice, socioculturale și economice complexe, autorealizarea prin profesie este una dintre posibilitățile de manifestare a persoanei în preocupările pentru ridicarea nivelului de calitate a educației. În acest sens, importantă este tendința permanentă de a promova și a implementa diverse modalități de formare continuă în rândul cadrelor didactice debutante care vor contribui la optimizarea procesului de adaptare, astfel, consolidând valoarea formării profesionale ca parte integrantă a educației permanente.

Documentarea literaturii de specialitate ne-au permis să pătrundem în esența conceptului de adaptare prin diverse abordări și aspecte: pedagogic, psihologic, sociologic, biologic, fiziologic, medical, etc. Toate tipurile de abordări completându-se reciproc au contribuit la elucidarea substanțială a domeniului vizat, oferind consistență în esența noțiunii și a procesului de adaptare.

Prin examinarea și analiza abordărilor cercetătorilor din diverse domenii și surse variate cu referire la conceptul de adaptare, am elaborat o sinteză inclusă într-un tabel, ce vizează accepțiuni ale adaptării din unele aspecte: psihologice, sociale și fiziologice.

Cercetările efectuate și rezultatele prelucrate din răspunsurile cadrelor didactice debutante, participante la analiza SWOT, ne-au ajutat să constatăm unele elemente ale nivelului de adaptare al cadrelor didactice la începutul debutului profesional și să identificăm nevoile de formare și dezvoltare a personalității debutantului în aspect profesional pentru o adaptare eficientă și mai limitată în timp în mediul școlar, în cadrul instituției, colectivului de profesori, clasei de elevi, etc.

În lista preocupărilor managementului educațional

este indispensabil să se pună accent pe comunicarea eficientă și o atenție sporită să se acorde comunicării în procesul de adaptare a debutanților în mediul școlar, precum și prosperarea culturii organizaționale.

Mentoratul fiind reglementat în baza unui Regulament dezvoltat recent de către Ministerul Educației și Cercetării - *Regulamentul cu privire la activitatea de mentorat* și aprobat prin **Hotărâre de Guvern, stabilește aspectele cu privire la activitatea de mentorat în cadrul instituțiilor de învățământ general și fiind orientat spre dezvoltarea continuă a competențelor profesionale și personale ale cadrelor didactice**, poate duce la o mai bună înțelegere pentru debutanți a profesiei didactice, a specificului școlii și a mediului școlar, prin diseminarea bunelor practici existente în experiența profesorilor calificați.

Este evident, în condițiile provocărilor contemporane au loc schimbări permanente cu anumite consecințe ulterioare: crește oferta educațională privind integrarea cadrelor didactice în mediul școlar, scade imunitatea cadrelor didactice debutante urmare a influenței stresului ocupațional, se intensifică nevoile de adaptare în rândul debutanților, dar și sporește necesitatea îmbunătățirii condițiilor de muncă, motivației, ghidării în cariera profesională și valorificării competențelor profesionale ale acestora. În termeni de politică educațională această reflecție asupra manifestării posibilităților debutantului în perioada de adaptare implică responsabilitatea individului pentru succes sau eșec educațional.

Cu referire la nevoile multiple ale cadrelor didactice debutante în procesul adaptării profesionale, considerăm

că există necesitatea întreprinderii unor măsuri de prevenire a inadaptării prin intermediul problematicii cercetării, determinate de lipsa unei metodologii de evaluare a nivelului de adaptare profesională și de necesitatea implementării unui program de optimizare a adaptării profesionale a cadrelor didactice debutante în sistemul educațional general. În context, una dintre soluțiile pe care le propunem ține de implementarea unui *Program de Adaptare și Dezvoltare Profesională Continuă* pentru cadrele didactice debutante, care ar servi ca instrument de reglare și autoreglare a procesului de adaptare profesională, a dezvoltării carierei pedagogice și de creare a condițiilor necesare în prevenirea și depășirea dificultăților de adaptare, facilitând integrarea socioprofesională, prevenind eșecul profesional sau concedierea.

Prin urmare, se menține necesitatea și obligativitatea de a depune eforturi comune pentru a-i atrage în sistemul educațional pe tinerii specialiști, de a-i readuce în mediul profesional al școlii, de a-i ghida în procesul de mentorare și adaptare, de a le acorda susținerea educațională necesară în scopul integrării profesionale și manifestării ulterioare a potențialului valorificat. Generalizând ideile expuse, menționăm că efectul educațional depinde de climatul relațional dintre managerul școlar-cadru didactic, mentor - cadru didactic debutant, elev - cadru didactic, iar adaptarea eficientă în mediul educațional este în raport cu procesul de integrare socioculturală a cadrului didactic debutant, de acceptare a normelor și valorilor promovate de cultura organizațională respectivă.

Referințe bibliografice:

1. ARDELEANU, A., DORNEANU, D. LAROUSSE, *Marele dicționar al psihologiei*. București: Editura trei, 2006. 1358 p.
2. ANDRIȚCHI V., Teoria și metodologia managementului resurselor umane în învățământ. Chișinău: PRINT-Caro SRL 2012.288 p.
3. BUCUN N., MUSTĂȚĂ S., GUȚU V., RUDIC Gh., Bazale științifice ale dezvoltării învățământului în Republica Moldova. Chișinău: IȘPP, 1997. 399 p.
4. Codul educației al Republicii Moldova, nr. 152 din 17 iulie 2014, publicat în Monitorul Oficial nr. 319-324 din 243.10.2014, art. 634.
5. COJOCARU-BOROZAN M., ȚĂRNĂ E., SADOVEI L. *Integrare socioprofesională prin discurs didactico-științific*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2014. 236 p.
6. DIMA, E., COBET, D., MANEA, L. *Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Române*. Chișinău: Editura Arc: Editura Gunivas, 2007. 2280 p.
7. GORAȘ M., CEBAN E., ANDRIȚCHI V. ș.a. Dezvoltarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice debutante. Ghid metodologic. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. Chișinău: SEP Lyceum, 2023, 132 pag. ISBN 978-9975-3535-8-8.
8. PLEȘCA M., Mecanisme psihologice de bază ale adaptării studenților la activitatea de învățare. Autoreferatul tezei de doctor în științe psihologice. Chișinău, 2002, 23 p.
9. POPESCU-NEVEANU, P. *Dicționar de psihologie*. București: Albatros, 1978. 784 p.
10. PUZUR E., Adaptarea psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior. Autoreferatul tezei de doctor în psihologie. Chișinău, 2016. 34 p.
11. RUSNAC S., VERDEȘ V., Adaptabilitatea social-psihologică ca o condiție a depășirii crizei vârstei adulte. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Preocupări contemporane ale științelor socio-umane”. Ediția a VI-a – Mentalități ale societății în transformare. ULIM, 2015, Vol. I, pag. 389-397. ISBN 978-9975-933-80-3.
12. **Regulamentul** cu privire la activitatea de mentorat, aprobat prin **Hotărârea Guvernului nr. 608 din 4 septembrie 2024**.
13. **Strategia de dezvoltare Educația 2030 și în Programul de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 114 din 7 martie 2023, publicată în Monitorul Oficial nr.134-137 din 20.04.2023, art. 289.**
14. ȚĂRNĂ, E. *Adaptarea studentului în mediul universitar*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2013. 193 p. ISBN 978-

9975-46-158-0.

15. ZLATE, M., AVRAM E. Reprezentarea perspectivelor profesionale și relația cu gradul de adaptare la cerințele mediului academic. În: Revista de psihopedagogie, 2004, nr. 2, p. 33-46.

16. ZLATE, M., NEGOVAN V. Adaptare și strategii de adaptare. Probleme fundamentale ale psihologiei și științelor educative. București, Editura Universității, 2006. 180 p.

17. ZLATE, M., Tratat de psihologie organizațional – managerială, vol. I, Iași: Editura Polirom, 2004. 568 p.

18. Гришанов Л, Цуркан В., Социологические проблемы адаптации студентов младших курсов. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата психологических наук. Москва. 1990. 44 с.

19. Реан А.А., Кудашев А. Р., Баранов А. А. *Психология адаптации личности. Анализ. Теория. Практика.* Санкт-Петербург: прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. 479, [1] с.- (Психология - лучшее). ISBN 5-93878-211-2.

20. Реан А.А., Психология личности. Социализация, поведение, общение. Санкт-Петербург: прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. – 407 с.. ISBN 978-5-93878-460-4.